

Mottagare
Regionstyrelsen

Nya regler möjliggör folkbokföring för skyddsbehövande från Ukraina

Förlag till beslut

- Informationen tas emot.

Sammanfattning

EU:s ministerråd har beslutat att förlänga massflyktsdirektivet för skyddsbehövande personer från Ukraina, vilket innebär att de som haft uppehållstillstånd med tillfälligt skydd i minst två år nu kan folkbokföras i Sverige, om personen avser att vistas i landet.

Innan förlängningen av massflyktsdirektivet, i maj 2024, lade regeringen fram propositionen ”Förbättrade levnadsvillkor för vissa utlänningar med tillfälligt skydd” (Prop. 2023/24:151), där några av förslagen är att personer med tillfälligt skydd som folkbokförs ska undantas från rätt till bosättningsbaserade socialförsäkringsförmåner, som exempelvis bostadsbidrag och barnbidrag samt insatser enligt Lagen om Stöd och Service till vissa funktionshindrade (LSS). Undantagen föreslås endast gälla personer som folkbokförs från och med 1 november 2024. Ett sådant undantag från socialförsäkringsförmånerna skulle innebära ökade kostnader för kommunens försörjningsstöd.

I juni 2024, befann sig 187 personer med uppehållstillstånd enligt massflyktsdirektivet på Gotland. Av dessa bodde 86 personer på kommunboenden och 94 personer i egna boenden och 7 personer i övrig boendeform enligt Migrationsverkets statistik. Antalet personer som från 1 juni till 31 oktober 2024 haft uppehållstillstånd i mer än 2 år och därmed kan folkbokföra sig enligt nuvarande regelverk, beräknas vara 158 av de 187 personerna.

Avseende boenden för målgruppen har Region Gotland tecknat avtal med privata aktörer för två boenden i Klintehamn och Roma som tjänar som kommunboende för de ukrainska massflyktingarna. Detta är en förhållandevis kostsam lösning, vilken varit möjlig så länge regionen erhållit ersättning från Migrationsverket. I ärendet ”En långsiktig lösning för flyktingar från Ukraina” (RS 2023/1991) redovisades den totala årskostnaden för de båda boendena som vid tillfället för tecknandet var 8 900 846 kr, samt en ekonomisk kalkyl för en mindre kostsam lösning, där boendebehovet täcks med lägenheter från Gotlandshem och då utgör en kostnad om 2 956 420 kr. Den 31 januari 2024 fick därför regiondirektören i uppdrag att samordna processen för successiv

övergång till egna boenden för massflyktingar från Ukraina och att i den processen säkerställa att barns behov prioriteras. Regiondirektören föreslogs även vara behjälplig vid behov av dialog kring den fortsatta ekonomiska hanteringen. Vid den tidpunkten var ca 60 personer bosatta på boendet i Klintehamn och 25 personer i Roma.

Den 3 september 2024 bor 21 personer på boendet i Klintehamn, 20 personer i Roma och 41 personer i lägenheter som Region Gotland hyr. I och med folkbokföringen behöver Region Gotland ta ut en lämplig hyra efterhand som personerna folkbokför sig.

Region Gotland får information om personer som folkbokfört sig i och med att migrationsverket informerar om upphörande av LMA. Antalet personer som folkbokfört sig förändras hela tiden, men sammanfattningsvis är antalet lägre än de som har möjlighet att göra det. Mot bakgrund av den föreslagna villkorsändringen, i prop. 2023/24:151, finns skäl att informera de personer som har för avsikt att folkbokföra sig, om att göra detta innan den 1 november.

Hur många av de cirka 180 personer som i dagsläget befinner sig på Gotland som avser folkbokföra sig är inte möjligt att veta. Valet att folkbokföra sig kan påverkas av flertalet olika faktorer, däribland möjlig näringsverksamhet i hemlandet, vilket endast personen själv har kännedom om. Dock signaleras en viss osäkerhet hos berörda personer att klara de tillkomna hyreskostnader som folkbokföringen medför. Region Gotlands hyreskostnader för de två anläggningsboendena i Klintehamn och Roma, samt de blockhyrda lägenheterna i Klintehamn är större än vad som är möjligt att fördela mellan de boende. En tydlighet kring hyressättning efter folkbokföring är således en central information att tillhandahålla målgruppen inför ställningstagande om eventuell folkbokföring.

Ärendebeskrivning

EU:s ministerråd har beslutat att förlänga massflyktsdirektivet för skyddsbehövande personer från Ukraina. Beslutet fastställdes den 25 juni 2024. Förlängning innebär att ukrainare som haft uppehållstillstånd med tillfälligt skydd i minst två år nu kan folkbokföras i Sverige, om personen avser att vistas i landet med uppehållstillstånd i minst tre år.

När personer med tillfälligt skydd uppfyller kriterierna för folkbokföring kan Migrationsverket anvisa en kommun för bosättning. Om personen vistas i ett boende som anordnats av en kommun efter anvisning enligt LMA, ska som huvudregel samma kommun anvisas enligt bosättningsregelverket. Mottagandet i kommun sker när personen upphör att omfattas av LMA vilket är direkt efter beslut om folkbokföring. Det gäller både anvisade och personer som bosätter sig på egen hand.

Innan förlängningen av massflyktsdirektivet, i maj 2024, lade regeringen fram propositionen "Förbättrade levnadsvillkor för vissa utlänningar med tillfälligt skydd" (Prop. 2023/24:151). Där föreslås bland annat att personer med

tillfälligt skydd som folkbokförs ska undantas från rätt till bosättningsbaserade socialförsäkringsförmåner, som exempelvis bostadsbidrag och barnbidrag. Undantagen föreslås endast gälla personer som folkbokförs från och med 1 november 2024. Den som folkbokförs i Sverige är i regel att anse som bosatt och kan därmed ha rätt till insatser enligt LSS. Regeringen föreslår i propositionen ”Förbättrade levnadsvillkor för vissa utlänningar med tillfälligt skydd” att personer med tillfälligt skydd som folkbokförs inte ska ha rätt till LSS-insatser. Detta gäller dock inte för de som beviljats en insats före den 1 november 2024.

Eftersom undantagen från socialförsäkringsförmåner innebär ökade behov av ekonomiskt bistånd har Sveriges kommuner och regioner (SKR) lämnat en särskild skrivelse till regeringen med utgångspunkter för behövlig ekonomisk reglering gällande kommunernas ökade kostnader.

Exempel på skillnader mellan att vara asylsökande och folkbokförd

Ersättning	Asylsökande	Folkbokförd
Dagersättning	37-71 kr/dag ^{2*}	308 kr/dag ^{**}
Tillgång till det svenska välfärdssystemet exempelvis:	Nej	Ja
Personnummer	Nej	Ja
Insatser från socialtjänsten (ex. försörjningsstöd)	Nej	Ja
Socialförsäkringsförmåner från Försäkringskassan (ex. barnbidrag och bostadsbidrag)	Nej	Ja (föreslag ändring från 1/11)
SFI och annan utbildning	Nej	Ja
Hälso- och sjukvård	Vård som ej kan anstå	Ja
Skolplikt för barn	Nej	Ja
Kostnader för boende	Nej	Ja
Skatteskyldig i Sverige	Nej	Ja

*Barn upp till 17 år 37-51 kr/dag, vuxen ensamstående 71 kr/dag.

** Etableringsersättning för personer som deltar i Arbetsförmedlingens etableringsprogram. Etableringstillägg för barn tillkommer om ca 800 kr/barn och månad, (minskande summa vid fler barn), etableringstillägg för boende ensamstående 1850 kr/mån, sammanboende 925 kr/mån.

Möjlig folkbokföring för ukrainska flyktingar på Gotland

Vid tidpunkten för förlängningen av massflyktsdirektivet, i juni 2024, befann sig 187 personer med uppehållstillstånd enligt massflyktsdirektivet på Gotland. Av dessa bodde 86 personer på kommunboenden och 94 personer i egna boenden, samt 7 personer i övrig boendeform, enligt Migrationsverkets

statistik. I och med förlängningen av massflyktsdirektivet kunde de personer som haft uppehållstillstånd i mer än 2 år folkbokföra sig i Sverige från och med den 1 juli 2024. Från tidsperioden 1 juli – 31 oktober 2024 har totalt 158 av de 187 personerna möjlighet att folkbokföra sig i Sverige enligt följande åldersfördelning. 0-17 år: 49 personer. 18-19 år: 9 personer. 20-65 år: 94 personer. 65 år och äldre - 6 personer. Uppgifterna om antalet personer är dock i ständig förändring i och med att personerna rör sig och ändrar status.

När personer med tillfälligt skydd folkbokförts upphör statlig ersättning till kommuner och regioner enligt asylersättningsförordningen. Efter folkbokföring gäller samma regelverk för statlig ersättning till kommuner och regioner, som för andra nyanlända som tagits emot i en kommun. Personer med tillfälligt skydd som kan folkbokföras omfattas av målgruppen för arbetsförmedlingens etableringsprogram och erhåller då etableringsersättning, en ersättningsform som även ska täcka boendekostnader.

Boende för ukrainska flyktingar på Gotland

Region Gotland tecknade 2022 hyresavtal med privata aktörer för lokaler i Klintehamn och Roma som tjänar som kommunboende för de ukrainska massflyktingarna. Detta var en förhållandevis kostsam lösning, men var möjligt under 2022-2023 utifrån att Region Gotland erhöll statlig ersättning för att täcka kostnaderna för de personer som beviljats uppehållstillstånd som skyddsbehövande enligt massflyktsdirektivet. Inför 2024 identifierades ett osäkert läge avseende kostnadstäckningen för dessa boenden utifrån statliga beslut om tillskjutande av medel. I ärendet ”En långsiktig lösning för flyktingar från Ukraina” (RS 2023/1991) redovisades den totala årskostnaden för de båda boendena som vid tillfället var 8 900 846 kr. I ärendet presenterades även en ekonomisk kalkyl för en betydligt mindre kostsam lösning utifrån möjligheten att boendebehovet istället täcks med lägenheter från Gotlandshem. Motsvarande kostnad skulle då uppgå till 2 956 420 kr. Den 31 januari 2024 fick därför regiondirektören i uppdrag att samordna processen för successiv övergång till egna boenden för massflyktingar från Ukraina och att i den processen säkerställa att barns behov prioriteras. Regiondirektören föreslogs även vara behjälplig vid behov av dialog kring den fortsatta ekonomiska hanteringen. Vid den tidpunkten var ca 60 personer bosatta på boendet i Klintehamn och 25 personer i Roma.

Den 3 september 2024 bor 21 personer på boendet i Klintehamn, 20 personer i Roma och 41 personer i lägenheter som Region Gotland hyr. Dessa boendekostnader har täckts med statliga medel under den tid personerna omfattats av LMA. Region Gotland (TKF) behöver därefter börja ta ut en lämplig hyra för boendet efterhand som personerna folkbokför sig.

När personer upphör att omfattas av LMA på grund av folkbokföring kan de ha rätt till ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen (SoL). Den 3 september 2024 uppger socialförvaltningen att det ännu inte är någon skyddsbehövande från Ukraina som ansökt om ekonomiskt bistånd.

Bedömning

Möjligheten till folkbokföring för skyddsbehövande från Ukraina innebär att personer som har för avsikt att vistas stadigvarande på Gotland får bättre villkor och möjligheter att etablera sig här. Region Gotland har dock begränsad information om antalet personer som folkbokfört sig, vilket motsvarar situationen i andra kommuner såväl som hos både Skatteverket och Migrationsverket, där ärendeprocesser och handläggningstider spelar en avgörande roll.

Avdelningen för arbetsliv och etablering erhåller information då LMA för en person i kommunboende upphör med anledning av folkbokföring. Mot bakgrund av den föreslagna villkorsändringen, i prop. 2023/24:151, där möjlighet till bosättningsbaserade socialförsäkringsförmåner såsom barnbidrag och bostadsbidrag upphör, finns skäl att informera de personer som har för avsikt att folkbokföra sig, om att göra detta innan den 1 november 2024.

Hur många av de cirka 180 personer som i dagsläget befinner sig på Gotland som avser folkbokföra sig är inte möjligt att veta. Valet att folkbokföra sig kan påverkas av flertalet olika faktorer, däribland möjlig näringsverksamhet i hemlandet, vilket endast personen själv har kännedom om. Den 16 september 2024 uppger UAF att LMA upphör för 15 personer med anledning av folkbokföring, vilket är ett lägre antal än förväntat. En osäkerhet signaleras från målgruppen kring möjligheterna att klara av de tillkomna hyreskostnader som folkbokföringen medför. Så länge personerna omfattas av massflyktsdirektivet har de visserligen en låg ersättning, men ansvarar personligen inte för några boendekostnader. I och med folkbokföring har personerna möjlighet att ansöka om sociala förmåner såsom etableringsersättning, socialförsäkringsförmåner och ekonomiskt bistånd.

I skrivandets stund har inte Region Gotland en klar bild av den blivande boendekostnaden för dessa personer. Hyreskostnaden för de två anläggningsboendena i Klintehamn och Roma är större än vad som är möjligt att fördela mellan de boende och en successiv utflytt från dessa boenden är inledd i och med ärende RS 2023/1991. Sedan beslutet i januari 2024, om successiv övergång till egna boenden, har även ett blockhyresavtal med en privat hyresvärd tecknats i syfte att avveckla anläggningsboendet i Klintehamn. Hyrorna i dessa lägenheter är dock högre än vad personerna kan betala med den ersättning de kommer uppbära efter att de folkbokfört sig.

En tydlighet kring hyressättning efter folkbokföring är således en central information att tillhandahålla målgruppen inför ställningstagande om eventuell folkbokföring. I ärende RS 2023/1991 framgår att det är Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden (GVN) som enligt reglementet ansvarar för mottagandet av flyktingar. Inom utbildnings- och arbetslivsförvaltning (UAF) ansvarar avdelningen för arbetsliv och etablering för frågor kopplade till flyktingmottagandet. I praktiken innebär detta att UAF tar emot anvisningar från Migrationsverket, enligt bosättningslagen, och sköter kontakten med skola och sjukvård. Tekniska nämnden (TN) ansvarar enligt reglementet för

bostadsförsörjningsfrågor och för lokalförsörjning till kommunens verksamheter. Enligt regionens riktlinjer för internhyra är det endast TN som får anskaffa objekt för lokalförsörjning. Teknikförvaltningen (TKF) tecknar överenskommelser om internhyra och är hyresvärd i internhyresförhållandet. Inom ramen för flyktingmottagande är det alltså fastighetsavdelningen inom TKF som skriver hyreskontrakt med fastighetsägare och andrahandskontrakt med den som flyttar in. Det är denna ansvarsfördelning som behöver ligga till grund för hur boendefrågan hanteras.

Den 3 september 2024 uppger socialförvaltningen att det ännu inte är någon skyddsbehövande från Ukraina som ansökt om ekonomiskt bistånd. Bedömningen är dock att behovet av ekonomiskt bistånd för målgruppen troligen kan komma att uppstå när personerna väl börjar folkbokföra sig.

Stefan Hollmark
Regiondirektör

Stefan Persson
Regional utvecklingsdirektör